

วารสารแก่นเกษตร

Khon Kaen Agriculture Journal SUPPL. Agricultural Conference

Journal Home Page : <https://ag2.kku.ac.th/kaj>

ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

Training needs for Village Agricultural Volunteers' Capacity Building in Phayao province

พงศ์ศิริ ตารินทร์¹, ภาณุพันธ์ุ ประภาติกุล^{1*}, วรทัศน์ อินทรคัมพร¹ และ แสงทิวา สุริยงค์²

Phongsiri Tarin¹, Panuphan Prapatigul^{1*}, Wallratat Intaruccomporn¹, and Sangtiwa Suriyong²

¹ สาขาส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาชนบท ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

¹ Division of Agricultural Extension and Rural Development, Department of Agricultural Economy and Development, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

² สาขาวิชาพืชไร่ ภาควิชาพืชศาสตร์และปฐพีศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

² Division of Agronomy, Department of Plant and Soil Sciences, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในจังหวัดพะเยา จำนวน 163 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.47 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และดำรงตำแหน่ง อกม. เฉลี่ย 4.99 ปี นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกรในพื้นที่ โดยในปี พ.ศ. 2564 พบว่ามีรายได้เฉลี่ย 172,747.24 บาท หนี้สินคงค้างเฉลี่ย 235,938.65 บาท ได้รับข่าวสารทางด้านเกษตรส่วนใหญ่ผ่านทางสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ด้านเกษตร และเพื่อนบ้าน เป็นต้น และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เฉลี่ย 3.59 ครั้ง/3 เดือน ทั้งนี้ อกม. มีความต้องการการฝึกอบรมตามบทบาทหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.24) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความต้องการการฝึกอบรม ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม ($P=0.00$) และระดับการศึกษา ($P=0.01$) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อความต้องการการฝึกอบรม คือ อายุ ($P=0.00$) โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวสามารถร่วมกันสร้างสมการพยากรณ์ได้ร้อยละ 29.20 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมควรมีการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการเป็นสำคัญ และสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือเครื่องมือในการทำงานควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปได้รับรู้บทบาทและความสำคัญของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อไป

คำสำคัญ: ความต้องการ; พัฒนาศักยภาพ; อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน; พะเยา

ABSTRACT: The main objectives of this research were to analyze factors related to training needs for the potential development of village agricultural volunteers in Phayao province. The sample was 163 village agricultural volunteers in Phayao province. Data were collected by using an interview form. The data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, mean, and standard deviation. and testing the hypothesis by stepwise multiple regression analysis. The results showed that most village agricultural volunteers were male, had an average age of 52.47 years old, and had a high school education/vocational level. and held the position of the village agricultural volunteers for an average of 4.99 years. In addition, there were social positions such as the village headman and the village headman's assistant, etc. Most of them were members of the local farmer institute group.

* Corresponding author: panuphan69@gmail.com

In 2021, it was found that the average income was 172,747.24 baht. The debt Average outstanding is 235,938.65 baht receives most agricultural news through personal media such as neighbors and agricultural officials and has an average of 3.59 contact with officials from the Ministry of Agriculture and Cooperatives per month. Overall, the overall level was moderate (mean 2.24). Factors positively correlated to training needs were social position ($P=0.00$) and education level ($P=0.01$). The negative for training needs were age ($P=0.00$), these three factors can be combined to create a forecasting equation of 29.20%. Recommendations from the research are: The agency responsible for training should provide courses that are in line with their needs. and supporting production factors or working tools along with public relations for farmers and the public to know their roles and importance for village agricultural volunteers

Keywords: needs; potential development; Village Agriculture Volunteer; Phayao

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวน 7.3 ล้านครัวเรือน ซึ่งต้องเผชิญปัญหาและได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิต รายได้ และคุณภาพชีวิต ในขณะที่อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีแนวโน้มลดน้อยลงทุกปี จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดูแลเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรคัดเลือกอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ขึ้นหมู่บ้านละ 1 คน เพื่อเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ในการทำหน้าที่ประสานงาน ถ่ายทอดความรู้ และการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเอง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) ในปี พ.ศ. 2562 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดตั้งโครงการ “พะเยาโมเดล” เพื่อให้จังหวัดพะเยาเป็นต้นแบบในการนำนโยบายการส่งเสริมการตลาดนำการผลิตสินค้าเกษตรมาใช้ในพื้นที่ โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนด้วยการจัดทำฐานข้อมูล การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมระบบการผลิตให้ได้มาตรฐาน การวิจัยและพัฒนาการผลิต แปรรูป สร้างแบรนด์สินค้าเกษตร และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพะเยา, 2563) ทั้งนี้ ในการที่จะทำให้โครงการ “พะเยาโมเดล” สำเร็จได้นั้นจะต้องมีการร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงเกษตรกรในพื้นที่ และในปี พ.ศ. 2563 สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยาได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านขึ้น ซึ่งได้มีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนเปิดโอกาสให้อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านได้แสดงความคิดเห็น และมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่ามีความต้องการในการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพให้แก่ตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ และมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมาย รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในด้านเกษตรอื่น ๆ (สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา, 2563) เนื่องจากอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านถือเป็นกำลังหลักในการพัฒนาด้านการเกษตรในพื้นที่ และมีความสำคัญดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความต้องการการฝึกอบรมของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยาได้อย่างตรงตามความต้องการที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ในจังหวัดพะเยาที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยาในปี พ.ศ. 2564 จำนวนทั้งสิ้น 808 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา, 2564) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่มีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.07 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีความคล้ายคลึงกัน (บุญธรรม, 2540) ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 163 ราย ทำการกำหนดสัดส่วนตัวอย่างที่เหมาะสม (Proportional Allocation) ของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ โดยวิธีเทียบบัญญัติไตรยาง และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่กลับคืน (Lottery method) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2565 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close – ended question) และปลายเปิด (Open – ended

question) ซึ่งได้มีการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีการตามแบบ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.962 โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมบางประการของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานเป็น ออม. รายได้ครัวเรือนในปี พ.ศ. 2564 ภาระหนี้สิน จำนวนที่สาขาที่เป็นอาสาสมัครเกษตรกร ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกของกลุ่มสถาบันเกษตรกร จำนวนการได้รับข่าวสารด้านการเกษตรในรอบ 3 เดือน และจำนวนการติดต่อกับเจ้าหน้าที่จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในรอบ 3 เดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา และความต้องการอบรมทางด้านเกษตรเพิ่มเติมนอกเหนือจากบทบาทและหน้าที่ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดไว้ โดยคำถามจะเป็นแบบปลายปิด (Close-ended question) ที่มีคำตอบแบบเลือกตอบ (Check List) แบบประเมินค่า 4 ระดับ ดังนี้ 3 = ต้องการมาก, 2 = ต้องการปานกลาง, 1 = ต้องการน้อย และ 0 = ไม่ต้องการ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา โดยลักษณะของคำถามเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended question) ซึ่งเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน ในส่วนของวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา โดยได้ใช้วิธีการประมาณค่าแบบกำหนดตัวเลข (Applied rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) (1967 อ้างถึงใน ธีรเดช, 2552) โดยแปลผลแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.75 หมายถึง ไม่มีความต้องการ, ค่าเฉลี่ย 0.76 – 1.50 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับน้อย, ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.25 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ย 2.26 – 3.00 หมายถึง มีความต้องการอยู่ในระดับมาก และมีการใช้สถิติเชิงอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ทั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม คือ ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

ผลการศึกษา

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 74.8) อายุเฉลี่ย 52.47 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (ร้อยละ 44.2) และดำรงตำแหน่งอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านมาแล้วเฉลี่ย 4.99 ปี มีรายได้เฉลี่ยในปี 2564 172,747.24 บาท และมีหนี้สินคงค้างเฉลี่ย 235,938.65 บาท โดยส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งอาสาสมัครเกษตรกร 1 สาขา คือ เกษตรหมู่บ้าน (ร้อยละ 82.20) นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งทางสังคมต่าง ๆ ร่วมด้วย เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น (ร้อยละ 71.20) และเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแปลงใหญ่ เป็นต้น (ร้อยละ 64.40) ทั้งนี้ อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านได้รับข่าวสารทางด้านเกษตรส่วนใหญ่ผ่านทางสื่อบุคคล (ร้อยละ 91.98) เช่น เจ้าหน้าที่ด้านเกษตรและเพื่อนบ้าน เป็นต้น และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เฉลี่ย 3.59 ครั้ง/3 เดือน

ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

จากการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา พบว่า มีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตามบทบาทและหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.23) โดยสามารถแบ่ง

ประเด็นความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตามบทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านออกเป็น 5 ประเด็นหลัก (Table 1) ดังนี้

ประเด็นการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตรภายในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย = 2.42) พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็นย่อย ได้แก่ หลักเกณฑ์และประโยชน์ของการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย=2.50) ความรู้เกี่ยวกับเอกสารสิทธิที่ดิน (ค่าเฉลี่ย=2.45) การสำรวจภาวะการผลิตทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.44) การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.44) และการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) ด้วยแอปพลิเคชัน Farm book (ค่าเฉลี่ย=2.36) ตามลำดับ

ประเด็นการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย = 2.24) พบว่า อกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.40) หลักการเขียนโครงการ (ค่าเฉลี่ย=2.33) และการจัดทำแผนผลิตรายบุคคลและรายกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=2.28) ตามลำดับ และมีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ หลักการวิเคราะห์ชุมชน (ค่าเฉลี่ย=2.09) และการสร้างแผนที่เบื้องต้น (ค่าเฉลี่ย=2.08) ตามลำดับ

ประเด็นการประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย = 2.14) พบว่า อกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง 5 ประเด็นย่อย ดังนี้ การพัฒนาบุคลากรและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย=2.22) เทคนิคการเป็นวิทยากร (ค่าเฉลี่ย=2.18) หลักการจัดการความรู้ (ค่าเฉลี่ย=2.17) และเทคนิคการนำเสนอผลงาน (ค่าเฉลี่ย=2.14) และการทำสื่อนำเสนอต่างๆ (ค่าเฉลี่ย=2.01) ตามลำดับ

ประเด็นการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย = 2.32) พบว่า อกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ การวินิจฉัยโรคและแมลงศัตรูพืชวิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย=2.57) ขั้นตอนการแจ้งและหลักเกณฑ์เพื่อขอความช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.48) และการวินิจฉัยโรคระบาดด้านปศุสัตว์ และประมง (ค่าเฉลี่ย=2.36) ตามลำดับ และมีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็นย่อย คือ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุบัติเหตุวิทยา (ค่าเฉลี่ย=2.19) และการใช้โดรนสำรวจเพื่อการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=1.98) ตามลำดับ

ประเด็นการปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอความช่วยเหลือ (ค่าเฉลี่ย = 2.04) พบว่า อกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง 5 ประเด็นย่อยคือ หลักการประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย=2.14) การใช้สื่อสารสนเทศ แอปพลิเคชัน หรือช่องทางต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ค่าเฉลี่ย=2.17) การถ่ายภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย=2.03) การเขียนหนังสือราชการ (ค่าเฉลี่ย=1.96) และการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น (ค่าเฉลี่ย=1.88) ตามลำดับ

Table 1 Role-based needs for Village Agricultural Volunteers' Capacity Building in Phayao province (n=163)

Needs for Village Agricultural Volunteers in Training	Mean	S.D.	Interpretation
1. Collecting basic information about agriculture in the village	2.42	.624	High
2. Preparation of village agricultural development plans	2.24	.738	Medium
3. Coordination in transferring knowledge and solving problems for farmers in the village	2.14	.792	Medium
4. Monitoring the agricultural situation in the village and report urgent emergency to relevant agencies	2.32	.674	High
5. Any operation that is beneficial to farmers and communities or as requested by the Ministry of Agriculture and Cooperatives	2.03	.839	Medium

Remark: 0.00 – 0.75 = not requirement low, 0.76 – 1.50 = requirement, 1.51 – 2.25 = medium requirement and 2.26 – 3.00 = high requirement

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการการฝึกอบรมที่นอกเหนือจากบทบาทและหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเพิ่มเติมอีก 11 ประเด็น (Table 2) พบว่า ออกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็นน้อย ได้แก่ การใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกวิธี (ค่าเฉลี่ย=2.45) การผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์ในการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.36) และหลักการตลาดสินค้าเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.32) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=2.26) ระบบการผลิตพืชปลอดภัยและระบบอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย=2.26) ตามลำดับ และ ออกม. มีความต้องการการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง 6 ประเด็นน้อย ได้แก่ การตลาดออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย=2.25) ระบบการเลี้ยงสัตว์ ประมง ปลอดภัย และอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย=2.20) การแปรรูป การถนอมอาหารต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย=2.15) การเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย=2.06) การซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร (ค่าเฉลี่ย=1.94) และหลักการบัญชีเบื้องต้น (ค่าเฉลี่ย=1.82) ตามลำดับ

Table 2 Nonrole-based needs for Village Agricultural Volunteers' Capacity Building in Phayao province (n=163)

Needs for Village Agricultural Volunteers in Training	Mean	S.D.	Interpretation
1. Cultivation of economic insects	2.06	.989	Medium
2. Repairing agricultural machinery	1.94	.986	Medium
3. Production and use of biological substances in agriculture	2.36	.838	High
4. Correct use of agricultural chemicals	2.45	.810	High
5. Laws related to agriculture	2.26	.874	High
6. Principles of Agricultural Marketing	2.32	.921	High
7. Online marketing	2.25	.963	Medium
8. Processing and preserving of various foods	2.15	.964	Medium
9. GAP and Organic plant production system	2.26	.920	High
10. Safe and organic Animal and fishery husbandry system	2.20	.948	Medium
11. Basic Accounting Principles	1.82	1.083	Medium

Remark: 0.00 – 0.75 = not requirement low, 0.76 – 1.50 = requirement, 1.51 – 2.25 = medium requirement and 2.26 – 3.00 = high requirement

ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ได้ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการทำงาน ดังนี้ ขาดการสนับสนุนปัจจัยและงบประมาณในการทำงาน (ร้อยละ 28.22) เกษตรกรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงบทบาทการทำงานของ ออกม. (ร้อยละ 23.93) มีการประสานงานและติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อยครั้ง (ร้อยละ 9.20) มีการทำงานซ้ำซ้อนกับผู้นำชุมชน ซึ่งส่งผลทำให้มีปัญหาในการทำงานในชุมชน (ร้อยละ 6.13) เกษตรกรในหมู่บ้านไม่มีความเชื่อมั่นในตัว ออกม. (ร้อยละ 6.13) และไม่มีเวทีให้ ออกม. เสนอปัญหา (ร้อยละ 6.13) และไม่พบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ (ร้อยละ 20.25) ตามลำดับ ส่วนข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องการให้สนับสนุนการทำงานของ ออกม. มีดังนี้ ควรมีค่าตอบแทน เบี้ยเลี้ยง เบี้ยประชุม และค่าเดินทางในการปฏิบัติหน้าที่ (ร้อยละ 29.52) การให้เจ้าหน้าที่มีการติดต่อ พบปะ และจัดให้มีการประชุม อบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพและสร้างเครือข่ายให้แก่ ออกม. บ่อยครั้งขึ้น (ร้อยละ 20.00) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์บทบาทและหน้าที่ของ ออกม. เพื่อให้เกษตรกรในหมู่บ้านได้รับรู้ (ร้อยละ 18.10) ต้องการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแล และมีการให้มีสวัสดิการต่าง ๆ (ร้อยละ 13.33) ควรสนับสนุนเครื่องมือในการทำงาน (ร้อยละ 6.67) ควรมีการจัดศึกษาดูงานเพื่อสร้างเครือข่าย (ร้อยละ 3.81) และไม่มีข้อเสนอแนะ (ร้อยละ 8.57) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ ในการทดสอบเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา จึงทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) โดยนำตัวแปรอิสระ จำนวน 11 ตัว ได้แก่ เพศ (X_1) อายุ (X_2) ระดับการศึกษา (X_3) ประสบการณ์ในการทำงานเป็น ออกม. (X_4) รายได้ของครัวเรือนในปี พ.ศ. 2564 (X_5) จำนวนหนี้สินคงค้าง (X_6) จำนวนสาขาที่เป็นอาสาสมัครเกษตรกร (X_7) ตำแหน่งทางสังคม (X_8) การเป็นสมาชิกของกลุ่มสถาบันเกษตรกร (X_9) การได้รับข่าวสารด้านการเกษตรในรอบ 3 เดือน (X_{10}) และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในรอบ 3 เดือน (X_{11}) เข้าในสมการ พบว่า มีตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร คือ อายุ (X_2) ตำแหน่งทางสังคม (X_8) และระดับการศึกษา (X_3) ที่สามารถอธิบายความผันแปรของความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยาได้ร้อยละ 29.20 ทั้งนี้ อายุ (X_2) จะมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตำแหน่งทางสังคม (X_8) และระดับการศึกษา (X_3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Table 3) โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวได้ว่า

อายุ (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (B) = 0.023 (มีผลเชิงลบ) หมายความว่า ถ้าอาสาสมัครเกษตรกรอายุลดลง 1 หน่วย (ปี) จะมีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยาจะเพิ่มขึ้น 0.023 อาจเนื่องมาจากอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีอายุน้อยจะมีโอกาสในการเปิดกว้างที่จะยอมรับสิ่งใหม่ ๆ หรือแสวงหาวิธีการความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ตนเองเสมอ จึงมีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่น้อยกว่าอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีอายุที่มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ ชินญาน (2556) ที่พบว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อยจะมีความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ และต้องการแสวงหาความรู้ให้กับตนเองมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก

ตำแหน่งทางสังคม (X_8) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (B) = 0.391 (มีผลเชิงบวก) หมายความว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีตำแหน่งทางสังคมจะมีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น 0.391 ซึ่งมากกว่าอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม อาจเนื่องมาจากอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีตำแหน่งทางสังคมนั้นเป็นที่ยอมรับในชุมชนว่าเป็นคนที่มีความสามารถ มีความน่าเชื่อถือ จึงมีความต้องการพัฒนาศักยภาพให้กับตนเองมากขึ้นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่มากกว่า อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

ระดับการศึกษา (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (B) = 0.123 (มีผลเชิงบวก) หมายความว่า ถ้าอาสาสมัครเกษตรกรมีระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย (ปี) จะมีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยาเพิ่มขึ้น 0.123 อาจเนื่องมาจากอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นจะมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพตัวเองมากขึ้นกว่าอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัฒตรา (2560) ที่พบว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับสูงย่อมจะมีความต้องการได้รับการพัฒนาการเกษตรมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับต่ำ เนื่องจากเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับสูงส่วนใหญ่จะอายุน้อยและขาดประสบการณ์ในการทำงาน จึงทำให้มีความต้องการความรู้และได้รับการพัฒนาการเกษตรที่มากขึ้นตามไปด้วย

Table 3 Regression coefficient of independent variable with Training Needs for Village Agricultural Volunteers Capacity Building

Variable	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	2.687	.345		7.790	.000
Age (X ₂)	-.023	.005	-.337	-4.651	.000
Social Position (X ₈)	.391	.096	.273	4.083	.000
Education Level (X ₃)	.123	.037	.244	3.365	.001
	R = 0.541	R² = 0.292	SEE = 0.552	F = 21.875	Sig. of F = 0.000

สรุปและข้อเสนอแนะ

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.47 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และมีประสบการณ์การเป็น อกม. เฉลี่ย 4.99 ปี นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งทางสังคมอื่น ๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกรในพื้นที่ โดยในปี พ.ศ. 2564 พบว่า อกม. มีรายได้เฉลี่ย 172,747.24 บาท หนี้สินคงค้างเฉลี่ย 235,938.65 บาท อกม. มีความต้องการฝึกอบรมตามบทบาทหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.23) โดยเรียงความต้องการดังนี้ การจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตรภายในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 2.42) การติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านและรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 2.32) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 2.24) การประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 2.14) และการปฏิบัติงานใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร และชุมชน หรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร้องขอ (ค่าเฉลี่ย 2.03) ตามลำดับ และมีความต้องการฝึกอบรมนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 2.19) ยกตัวอย่างเช่น การใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกวิธี (ค่าเฉลี่ย 2.45) การผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์ในการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 2.36) และหลักการตลาดสินค้าเกษตร (ค่าเฉลี่ย 2.32) เป็นต้น สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ พบว่า มี 3 ตัวแปร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และการมีตำแหน่งทางสังคม สัมพันธ์กับความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดพะเยา ทั้งนี้ อายุจะมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตำแหน่งทางสังคมและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า อายุ ตำแหน่งทางสังคม และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการฝึกอบรมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) จึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพให้แก่ อกม. โดยการจัดทำหลักสูตรอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการตามกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ารับการอบรม โดยหากกลุ่มเป้าหมายมีอายุน้อย หรือมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับที่สูงสามารถให้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรบรรจุหลักสูตรการใช้สื่อสารสนเทศต่าง ๆ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ หรือ หากกลุ่มเป้าหมายเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่มีตำแหน่งทางสังคม ควรบรรจุหลักสูตรเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพ หรือการกล่าวปราศรัยในพิธีการ เป็นต้น และควรมีการเพิ่มเติมความรู้ในงานด้านการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เนื่องจากการพัฒนาด้านการเกษตรจะเริ่มได้จากข้อมูลที่ถูกต้องในพื้นที่ ตลอดจนการฝึกอบรมเรื่องการใช้สารเคมีทางการเกษตรให้ถูกวิธี การใช้สารชีวภัณฑ์ และการตลาดสินค้าเกษตรให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจะได้นำความรู้เหล่านี้ไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้านของตนเองต่อไป และสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรือเครื่องมือในการทำงาน ควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปได้รับรู้บทบาทและความสำคัญของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2564. คู่มืออาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.). กองพัฒนาเกษตรกร. กรุงเทพฯ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2540. ระเบียบวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. เจริญผล, กรุงเทพฯ.
- ชินญาณ สระแก้ว และชัยชาญ วงศ์สามัญ. 2556. ความต้องการฝึกอบรมด้านการแปรรูปอาหารและการตลาดของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. เก่นเกษตร. 41(ฉบับพิเศษ1): 663-667.
- อิระเดช พิมพ์ทองงาม. 2552. สถิติเพื่อการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ลพบุรี.
- สุพัฒตรา คณานิตย์, ภาณุพันธุ์ ปรภษาคติกุล และชัยชาญ วงศ์สามัญ. 2560. ความต้องการของเกษตรกรต่อการได้รับการพัฒนาการเกษตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทอง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. เก่นเกษตร. 45(ฉบับพิเศษ1): 1515-1521.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา. 2564. รายงานการประชุมคณะกรรมการอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านระดับจังหวัด จังหวัดพะเยา ประจำปี พ.ศ. 2564. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. พะเยา.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา. 2564. คำสั่งสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา. แต่งตั้งอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.). กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. พะเยา.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพะเยา. 2563. สรุปการขับเคลื่อนการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร “พะเยาโมเดล”. ในรายงานการประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรจังหวัดพะเยา “พะเยาโมเดล” ครั้งที่ 1/2563. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. พะเยา.